

**แบบสำรวจและจัดฐานข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
ของสภาวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม**

๑. ชื่อรายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ชื่อรายการ เมืองบางช้างในประวัติศาสตร์ (ดนตรี) ไทย

ชื่อเรียกในท้องถิ่น เมืองบางช้างในประวัติศาสตร์ (ดนตรี) ไทย

ชื่อภาษาอื่น (ถ้ามี)

๒. ประเภทมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

☐ รายการตัวแทนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (มีการปฏิบัติอย่างแพร่หลาย)

☒ รายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ต้องได้รับการส่งเสริมและรักษาอย่างเร่งด่วน
(เสี่ยงต่อการสูญหาย)

๓. ลักษณะมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (ตอบได้มากกว่า ๑ หัวข้อ)

☐ วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา

☐ ศิลปะการแสดง

☒ แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล

☒ ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล

☐ งานช่างฝีมือดั้งเดิม

☐ การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้านและศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว

๔. ประวัติความเป็นมาและรายละเอียดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

เมืองบางช้างในประวัติศาสตร์ (ดนตรี) ไทย

ความสำคัญกับวัฒนธรรมการดนตรีของที่ราบลุ่มภาคกลางในฐานวัฒนธรรมดั้งเดิมที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญของชาติซึ่งดำเนินมาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๒ ได้ปรากฏเป็นรูปธรรมอย่างเด่นชัดเมื่อเกิดการผลิตงานเขียนประวัติศาสตร์ดนตรีไทยในระยะเวลาต่อมา โดยยึดโยงอยู่กับศูนย์กลางอำนาจคือรัฐไทยที่ถูกอธิบายความต่อเนื่องยืนยาวของรัฐผ่านเรื่องเล่าว่าด้วยการก่อตั้งอาณาจักรแรกเริ่มของคนไทยที่กรุงสุโขทัย การเจริญอำนาจของกรุงศรีอยุธยา ก่อนจะล่มสลายและได้รับกอบกู้ในยุคกรุงธนบุรีจนกระทั่งรุ่งเรืองขึ้นใหม่ในสมัยรัตนโกสินทร์

ด้วยประวัติศาสตร์ดนตรีไทยพบว่าได้ใช้โครงเรื่องประวัติศาสตร์ชาติชาตินี้เป็นกรอบคิดสำคัญในการลำดับเรื่องราว โดยเมืองบางช้างหรือจังหวัดสมุทรสงครามปรากฏเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมการดนตรีในประวัติศาสตร์ไทยสมัยรัตนโกสินทร์ ๓ ช่วงเวลาสำคัญ คือ ยุคฟื้นฟู ยุครุ่งเรือง และยุคคลี่คลาย ซึ่งถ่ายทอดผ่านประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญที่มีความเกี่ยวเนื่องกับเมืองสมุทรสงคราม

เมื่อพิจารณาประวัติศาสตร์นิพนธ์ดนตรีไทยที่นำเสนอผ่านการแบ่งตามช่วงเวลาสำคัญออกเป็น ๓ ยุคพบว่ามียุคสัมพันธ์กับภาพลักษณ์ประวัติศาสตร์ไทยสมัยรัตนโกสินทร์ในแต่ละช่วงเวลาอย่างเด่นชัด กล่าวคือ "ยุคฟื้นฟู" ซึ่งตรงกับสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเป็นช่วงเวลาที่ชนชั้นนำพยายามรื้อฟื้นบ้านเมือง ทั้งด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยมีอยุธยาเป็นบรรทัดฐาน เพื่อสร้างสิทธิธรรมและความสืบเนื่องในการปกครองบ้านเมืองที่สถาปนาขึ้นใหม่ ภายหลังจากการเสียกรุงศรีอยุธยาอันเป็นวิกฤตการณ์สำคัญของชนชั้นนำต้นกรุงรัตนโกสินทร์ที่มีชีวิตผูกพันกับสังคมและวัฒนธรรมแบบอยุธยา มาแต่เดิมในขณะเดียวกันประวัติศาสตร์นิพนธ์ดนตรีไทยแสดงให้เห็นว่าสงครามคราวเสียกรุงศรีอยุธยา พ.ศ. ๒๓๑๐ เป็นวิกฤตการณ์ที่ส่งผลให้วัฒนธรรมดนตรีไทยอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยอยุธยาเสื่อมคลายลงไปอย่างมาก ด้วยเหตุนี้ ในช่วงเวลาดังกล่าวจึงปรากฏการ "ฟื้นฟู" มรดกทางวัฒนธรรมนั้น โดยกลุ่มคนที่มีความรู้ด้านการดนตรีแบบอยุธยา

เมืองบางช้างหรือจังหวัดสมุทรสงครามในปัจจุบันเป็นพื้นที่สำคัญทางวัฒนธรรมการดนตรีร่วมสมัยกับรัฐอยุธยาที่มีบทบาทในการวางรากฐานให้กับการดนตรีไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ รัตนโกสินทร์ ซึ่งนอกจากความรู้ความสามารถทางการดนตรีแล้ว ความใกล้ชิดทางเครือญาติกับชนชั้นน่านับเป็นปัจจัยสำคัญให้กลุ่มคนดนตรีจากเมืองนี้มีสถานะในประวัติศาสตร์ดนตรีไทยที่โดดเด่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งชนชั้นนำที่มีความใกล้ชิดกับราชินิกุลบางช้าง เช่นพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ที่เสด็จพระราชสมภพ ณ เมืองบางช้าง ซึ่งพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจส่วนหนึ่งของพระองค์มีความเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมการดนตรีไทยอย่างเห็นได้ชัด ดังปรากฏเรื่องราวอันเป็นที่รับรู้โดยทั่วไปทั้งเรื่องของขอสามสายคู่พระหัตถ์ ชื่อ "สายฟ้าพาด" บทเพลงพระราชนิพนธ์ "บุหลันลอยเลื่อน" อันมีที่มาจากความทรงจำในพระสุบิน รวมทั้งการพระราชทาน "ตราภูมิคุ้มห้าม" เพื่อยกเว้นภาษีสวนมะพร้าวที่มีกะโหลกมะพร้าวใช้ทำขอสามสายได้ที่แสดงให้เห็นถึงพระวิสัยทัศน์ในการส่งเสริมวัฒนธรรม การดนตรีให้เจริญรุ่งเรือง

๕. พื้นที่ที่ปฏิบัติมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (พื้นที่ที่ปรากฏหรือชุมชนที่มีการปฏิบัติมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม)

ตำบลบางช้าง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

๖. คุณค่าและความสำคัญของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในแต่ละระดับ (เช่น ระดับปัจเจกบุคคล/ระดับครอบครัว/ระดับชุมชนท้องถิ่น/ระดับจังหวัด/ระดับประเทศ เป็นต้น)

เกิดคุณค่าและความสำคัญทั้งในระดับปัจเจกบุคคล,ระดับครอบครัว,ระดับชุมชนท้องถิ่นและระดับจังหวัด

๗. บทบาทของแต่ละภาคส่วนในการดำเนินมาตรการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

- ☒ บทบาทของสถาบันครอบครัว (ดำเนินการมาตรการอย่างไรบ้าง)
ปลูกฝังให้ตระหนักถึงความสำคัญของดนตรี ให้รักษาความเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด
- ☒ บทบาทของชุมชน (ดำเนินการมาตรการอย่างไรบ้าง)
คนในชุมชนเกิดรายได้จากการที่นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่
- ☒ บทบาทของหน่วยงานภาครัฐ (ดำเนินการมาตรการอย่างไรบ้าง)
หน่วยงานของวัฒนธรรมได้มีส่วนเข้าไปส่งเสริมและให้ความสนับสนุน
- ☒ บทบาทขององค์กรภาคเอกชน (ดำเนินการมาตรการอย่างไรบ้าง)
นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในพื้นที่ชุมชน เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจ
- ☒ บทบาทของสถาบันการศึกษา (ดำเนินการมาตรการอย่างไรบ้าง)
ส่งเสริมให้เด็กๆเกิดความคิดที่ต่อยอดเกี่ยวกับเศรษฐกิจในชุมชน

๘. มาตรการที่จะนำไปสู่การส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ได้อย่างยั่งยืน ประกอบด้วยโครงการและกิจกรรมอะไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า ๑ หัวข้อ)

- ☐ การศึกษา วิจัย (ระบุวิธีดำเนินงานโดยสังเขป)
  - ☐ การอนุรักษ์ พื้นฟู (ระบุวิธีดำเนินงานโดยสังเขป)
  - ☒ การสืบสานและถ่ายทอด (ระบุวิธีดำเนินงานโดยสังเขป)
- การปลูกฝังความสำคัญและเห็นในคุณค่าของดนตรีไทยที่มีต่อชุมชน
- ☐ การพัฒนาต่อยอดมรดกภูมิปัญญา (ระบุวิธีดำเนินงานโดยสังเขป)
  - ☐ การดำเนินงานด้านอื่น ๆ (ระบุวิธีดำเนินงานโดยสังเขป)

๙. รายชื่อผู้สืบทอด / ผู้ครอง / ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหลักในปัจจุบัน

รายชื่อบุคคล/หัวหน้าคณะ/ กลุ่ม/สมาคม/ชุมชน	อายุ/อาชีพ	ที่อยู่ (สถานที่ติดต่อ) / หมายเลขโทรศัพท์
-	-	ตำบลบางช้าง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

๑๐. ปัจจุบันรายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้รับการประกาศขึ้นบัญชีในระดับใด

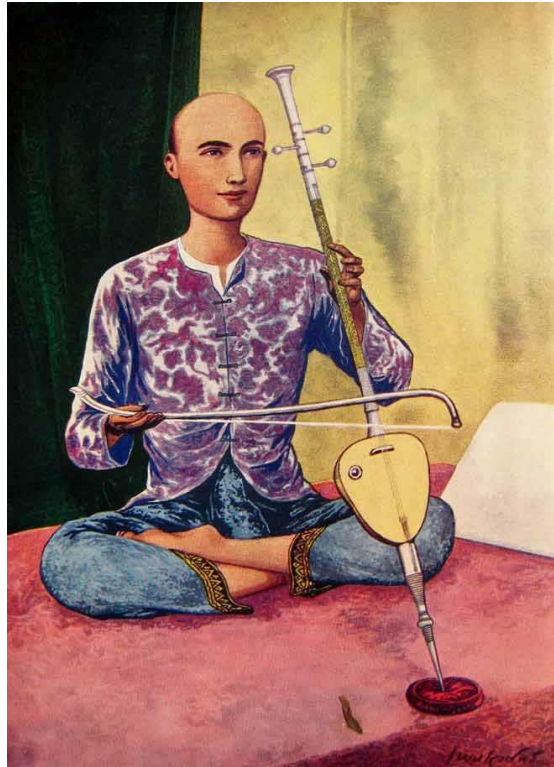
- ☐ ยังไม่เคยได้รับการประกาศขึ้นบัญชี (รายการสำรวจและจัดเก็บใหม่)
- ☒ ระดับจังหวัด (รายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม)
- ☐ ระดับชาติ
- ☐ ระดับนานาชาติ (ยูเนสโก)

๑๑. จากข้อ ๑๐ ควรจะเสนอรายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้ได้รับการประกาศขึ้นบัญชีในระดับใด

- ☐ สำรวจและจัดเก็บเท่านั้น (ยังไม่ควรได้รับการประกาศขึ้นบัญชี)
- ☐ ระดับจังหวัด (รายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม)
- ☒ ระดับชาติ
- ☐ ระดับนานาชาติ (ยูเนสโก)

๑๒. เอกสารอ้างอิงและ/หรือผลงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
เจ้าหน้าที่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้มีส่วนร่วมศึกษาความเป็นมาของดนตรีไทย

๑๓. รูปภาพ พร้อมคำอธิบายใต้ภาพ

ซอคู่พระหัตถ์ที่สำคัญได้พระราชทานนามว่า "ซอสายฟ้าฟาด"
และเพลงพระราชนิพนธ์ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีคือ "เพลงบุหลันลอยเลื่อน"

สื่อภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์ และละครเวที เรื่อง "โหมโรง" ที่เนื้อเรื่องได้รับแรงบันดาลใจจากชีวประวัติของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) นับเป็นประติष्ठกรรมทางวัฒนธรรมที่ช่วยเน้นย้ำภาพจำของดนตรีไทย ในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ และเร้าจิตสำนึกของคนในชาติให้ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมไทยประเภทนี้เป็นอย่างเป็นรูปธรรม ที่มา : หนังสือ ปกิณกศิลปวัฒนธรรม เล่ม ๒๗ จังหวัดสมุทรสงคราม

๑๔. ข้อมูลภาพถ่าย ข้อมูลภาพเคลื่อนไหว หรือข้อมูลเสียง (ระบุประเภทของสื่อที่แนบไฟล์มาพร้อมคำอธิบาย)

☒ ข้อมูลภาพถ่าย ได้แก่ รูปภาพในข้อที่ ๑๓

☐ ข้อมูลภาพเคลื่อนไหว ได้แก่

☐ ข้อมูลเสียง ได้แก่

๑๕. ข้อมูลผู้สำรวจและจัดเก็บ

ชื่อ – สกุล นางสาวกฤติกา เปรมสุข

หน่วยงาน สภาวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม

ตำแหน่ง เจ้าหน้าที่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

อาคาร ศาลากลางชั้น ๕ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม

แขวง/ตำบล แม่กลอง เขต/อำเภอ เมือง จังหวัด สมุทรสงคราม ๗๕๐๐๐

๐๙๕๐๕๒๓๒๙๖